

بازنگری برنامه درس دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته پرستاری نظامی

سیمین شریفی فر، مریم روشندل، آرمین زارعیان

محل اجرای فرایند: دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی آجا

تاریخ اجرا: سال ۱۳۸۹

مقدمه

بی‌شک برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی عالی، نقش مهم و تعیین کننده‌ای در رسیدن این سازمانها به اهداف غائی خود دارند. به عبارتی برنامه‌های درسی هر رشته دانشگاهی بیانگر پاسخگو بودن رشته‌های مورد نظر به نیازهای جامعه است. رشته کارشناسی ارشد ناپیوسته پرستاری نظامی که برنامه آموزشی آن در سالهای اخیر به تصویب وزارت بهداشت رسیده است، با هدف تربیت پرستاران لایق متعهد و متبحر و توانمند در خدمات رسانی مطلوب مراقبتی و درمانی برای مصدومین و بیماران در شرایط بحرانیهای طبیعی و غیر طبیعی تاسیس گشته است.

با بروز شرایط بحرانی که می‌تواند نتیجه بروز هر اتفاق غیرعادی و پیش بینی نشده طبیعی و غیر طبیعی همچون زلزله، سیل، طوفانهای بزرگ، جنگ و... باشد، توازن بین نیازها و منابع از بین می‌رود و با بروز شرایط بحرانی توانمندیها بدلیل آسیب دیدگی زیر ساختها بشدت کاهش می‌یابد. حتی در شرایط ثبات جامعه زنان و دختران، کودکان و سالمندان از آسیب پذیرترین گروههای جمعیتی به شمار می‌آیند. این گروه بیشترین جمعیت جوامع را شامل میشوند. به طور متوسط ۲۰-۱۸ درصد از جمعیت زنان در سنین باروری؛ بارداری و یا شیردهی قرار دارند. با وقوع بحران آسیب پذیری این گروه به شدت افزایش می‌یابد. قبل از وقوع بحران در بسیاری از مناطق جهان زنان تغذیه مناسبی ندارند و عوارض زایمان و بیماری‌های منتقله از راه جنسی وایدز سالانه تعداد قابل توجهی از آنان را به کام مرگ کشانده یا موجب

تحمیل عوارض بیماری بر آنان می‌شود به طوری که بار بیماری در زنان در سنین باروری ۱۲/۵ برابر مردان در همان رده سنی است. با ظهور بلاهای طبیعی و جنگ‌ها سلامت این گروه آسیب پذیریش از پیش به خطر می‌افتد. پژوهش‌هایی که در بحران‌های اخیر جهان صورت گرفته نشان می‌دهند احتمال مرگ زنان و کودکان در این شرایط نسبت به مردان ۱۴ برابر بیشتر است. برخی از علل این آسیب پذیری عبارت است از: موقعیت کم اهمیت زنان قبل از بروز بحران؛ مسئولیت نگه داری کودکان و سالمندان و معلولان؛ اجبار به انجام مهاجرت؛ محدودیت در مهاجرت؛ احتمال بیشتر بازگرداندن مهاجرین زن؛ افزایش تعداد زنان سرپرست خانواده؛ در معرض سوء استفاده و خشونت قرار گرفتن و ناتوانی در جابه جا شدن در شرایط جنگ و بحران به دلیل مسئولیت نگه داری از کودکان و سالمندان.

از طرفی در صورت بارداری و شیردهی نیز محدودیت در جابجائی زنان ایجاد شده و احتمال بروز سوء تغذیه؛ زایمان زودرس؛ عوارض حاد بارداری و... بسیار بیشتر خواهد شد. از طرف دیگر به علت عدم دسترسی به خدمات تنظیم خانواده؛ افزایش بارداری ناخواسته؛ سقط وزایمان در شرایط غیر ایمن و بحرانیهای روحی نیز به شدت افزوده میشود. کودکان و سالمندان نیز بدلیل ناتوانی در جابه جائی‌های طولانی و شرایط فیزیولوژیک خاص خود از دیگر قربانیان اصلی بحرانها محسوب می‌شوند.

بررسی تاریخ حوادث بحران‌های طبیعی و غیرطبیعی بیانگر افزایش روز افزون چنین وقایعی ست. پرستاران از

پرستاری نظامی مصوب شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورد بررسی قرار گرفت و نتایج زیر حاصل شد: از نظر تعریف این رشته به توانمند سازی دانشجویان در ارائه خدمات مراقبتی و در مانی لازم برای مصدومین و بیماران در شرایط بحران، حوادث غیر مترقبه و جنگ‌ها می‌پردازد. مهمترین رسالت این رشته درسی آموزش نیروی انسانی در بحران‌ها برای ارائه خدمات بهتر درامداد رسانی مراقبتی از مصدومین ذکر شده است

نقشهای مراقبتی در نظر گرفته شده در این برنامه درسی شامل مراقبتهای پرستاری در بخش‌های اورژانس و جراحی، مراکز در مانی در شرایط عادی، بیمارستان‌های صحرایی، اورژانس‌های شهری در شرایط بحران، مراکز درمانی و پست امداد در ماموریت‌های اورژانسی است.

وظایف حرفه‌ای دانش‌آموختگان ارائه مراقبت مربوطه بیمارستانهای نظامی، پادگانها، رزمایش‌ها و در مانگاهها است. سایر نقش‌ها نقش مدیریتی و آموزشی است. دروس اختصاصی - اجباری این رشته شامل مقدمه‌ای بر تروما، پرستاری تروما، پرستاری جنگ نوین، پرستاری و بهداشت در بحران، روان پرستاری و امداد و انتقال است.

هدف کلی از ارائه درس پرستاری تروما به ارزش ۵ واحد، نحوه برخورد با مصدومین ترومائی و بررسی وضعیت جسمی و روانی و مراقبت از این بیماران است ولی در رئوس مطالب ارائه شده در این درس ارائه خدمات به زنان باردار، زنان شیر ده، نوزادان، کودکان و سالمندان (که از قربانیان اصلی غیر نظامی در جنگ‌ها واز عمده قربانیان حوادث غیر مترقبه می‌باشند) گنجانده نشده است. و این در حالی است که رویکردهای مراقبتی در موارد نامبرده بعضا متفاوت از سایر گروههای سنی است و نقش تعیین کننده در حفظ سلامت آنان بازی می‌کند. به دلایل فوق عناصر و مولفه‌های آموزشی موجود در سر فصل دروس ارائه شده، اهداف تعیین شده در برنامه آموزشی را تامین نمی‌کند و با توجه به عناصر برنامه درسی و تعیین آنها

اولین سطوح برخورد با مصدومین و بیماران جنگ‌ها و بحران‌ها و حوادث غیر مترقبه می‌باشند و تربیت پرستاران با قابلیت مراقبت از مصدومین و قربانیان، مدیریت، پژوهش و آموزش در زمینه‌های فوق الذکر از اهداف صریح رشته کارشناسی ارشد پرستاری نظامی است. نائل شدن به این اهداف بدون در نظر گرفتن گروههای پر خطری مانند زنان باردار و غیر باردار، سالمندان، کودکان و معلولین ناکامل است.

هدف کلی

ارتقای توانمندیهای دانشجویان فارغ التحصیل در رشته کارشناسی ارشد پرستاری نظامی در ساماندهی و مراقبت از زنان، کودکان و سالمندان

اهداف اختصاصی

- ۱- ارتقای سطوح آموزش دانشجویان کارشناسی ارشد پرستاری نظامی
- ۲- ارتقای سطوح آموزش و مهارت دانشجویان کارشناسی ارشد پرستاری نظامی در ساماندهی و مراقبت از زنان در شرایط بحران
- ۳- ارتقای سطوح آموزش و مهارت دانشجویان کارشناسی ارشد پرستاری نظامی در ساماندهی و مراقبت از زنان باردار در شرایط بحران
- ۴- ارتقای سطوح آموزش و مهارت دانشجویان کارشناسی ارشد پرستاری نظامی در ساماندهی و مراقبت از نوزادان در شرایط بحران
- ۵- ارتقای سطوح آموزش و مهارت دانشجویان کارشناسی ارشد پرستاری نظامی در ساماندهی و مراقبت از سالمندان در شرایط بحران

روش تدوین فرایند

ابتدا برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته

تفاوت معنی داری بدست نیامد. ($P=0/22$) محتوای آموزشی تهیه شده از نظر دانشجویان گروه یادگیری الکترونیکی از نظر به روز بودن مطالب - شفافیت - کیفیت نرم افزار - طراحی سوالات و محتوای آموزشی در حد مطلوب بود و انتظارات دانشجویان را تامین میکرد.

سطح اثر گذاری: کشوری

نتیجه گیری

در صورت اجرای فرایند آموزشی فوق الذکر، دستیابی به اهداف برنامه آموزشی دانشجویان کارشناسی ارشد ناپیوسته پرستاری نظامی تسهیل خواهد شد. و با ارتقاء دانش و مهارت‌های فارغ التحصیلان در موارد ذکر شده، نقشهای آموزشی، مدیریتی و مراقبتی آنها به نحو کامل تری ارائه خواهد گردید.

ارزیابی فرایند

متمم برنامه درسی این رشته در دانشکده پرستاری ارتش جمهوری اسلامی در قالب واحد اختیاری پیشنهاد شده است. با توجه به نوپا بودن این رشته در دانشکده پرستاری آجا در ترم‌های آتی امکان اجرای متمم برنامه درسی وجود خواهد داشت.

چالش‌ها و مشکلات اجرای برنامه و راه حل انتخابی آن:

اجرای این فرایند تحت عنوان واحد اختیاری ممکن است انگیزه‌های لازم یادگیری در فراگیران را ایجاد نکند. لذا پیشنهاد می‌شود، واحدهای پیشنهادی در واحدهای اختصاصی این رشته گنجانده شوند.

در فرایند کیفیت برنامه درسی از دیدگاه صاحب‌نظرانی چون akker، برنامه فوق در عنصر محتوا قوی عمل نکرده است. از انجائی که محتوا بر سایر عناصر مانند منطق، مقاصد، اهداف، فعالیت‌های یادگیری، نقش معلم، مواد و منابع، گروه بندی، مکان، زمان و سنجش و ارزیابی در تعامل است، در صورت کیفیت پایین هر یک از عناصر کل و موجودیت برنامه نیز تحت تاثیر قرار می‌گیرد. و ارزیابی کیفیت درونی برونی ممکن ایت به چالش کشیده شود.

لذا گنجاندن واحد درسی تحت عنوان پرستاری تروما در گروه‌های خاص به ارزش حداقل سه واحد با رئوس مطالب تئوری:

- ارائه خدمات و مراقبت پرستاری از مصدومین باردار
- ارائه خدمات و مراقبت پرستاری از کودکان مصدوم
- ارائه خدمات و مراقبت پرستاری از نوزادان مصدوم
- ارائه خدمات و مراقبت پرستاری در سالمندان مصدوم
- مکانیزم ایجاد تروما در زنان باردار، نوزادان، کودکان و سالمندان و کارورزی پیشنهاد می‌شود.
- همچنین دردرس "پرستاری در جنگ‌های نوین" نیز ارائه مراقبت و درمان مصدومین ناشی از سلاح‌های شیمیائی، میکروبی و هسته‌ای در گروه‌های زنان باردار، کودکان، نوزادان و سالمندان به ارزش ۳ ساعت در انتهای جلسات تئوری پیشنهاد می‌شود.

پیامدهای اجرای فرایند

میانگین معدل نیمسال گذشته، سن و میزان آشنایی دانشجویان با کامپیوتر در گروه مورد و شاهد تفاوت معنی داری نداشت. در میانگین نمرات مبحث نازایی در دو گروه مورد و شاهد